

SECTION 6. THEORY, PRACTICE AND TEACHING METHODS**6.1 Integrated learning model: special subjects and professionally oriented foreign language in high school**

Процес реформування вищої освіти вимагає невідкладного впровадження таких інноваційних методів, що можуть сприяти подоланню існуючих проблем вищої школи, зокрема у сфері підготовки спеціалістів, які володіють іншомовною комунікативною компетенцією. Враховуючи швидкий розвиток світової економіки, сучасна українська вища школа, яка знаходиться на тривалому етапі реформування, має не тільки поліпшити ефективність навчання майбутніх спеціалістів відповідно світових стандартів, але й по новому формувати систему професійної підготовки, зокрема засобами методики інтегрованого навчання предметів та іноземної мови. Згідно з філософією методики інтегрованого навчання предмету та мови, вивчення іноземної мови, як окремого предмету, не є самоціллю. Сутність кожного конкретного предмету має бути також системно й спрощено представлена через іноземну мову, що покращує розуміння іншомовного контексту, бачення міжпредметного зв'язку і стає головним орієнтиром у виборі цілі навчальної діяльності. Така інтегрована діяльність залежить від того, наскільки успішною буде співпраця колективу викладачів конкретної вищої школи (керівництва, викладачів іноземної мови, викладачів спеціальних предметів) для ефективного створення багатостороннього освітнього фокусу в процесі навчання професії та іноземної мови. На нашу думку, навчання засобами методики CLIL (Content and Language Integrated Learning) стає значущим і має відбуватись саме у такому контексті в сучасній українській вищій школі.

Проблеми інтегрованого навчання, що вивчалися цілим рядом вчених, охоплюють фундаментальні положення педагогічної, психологічної та методичної наук. Теоретичні положення методики інтегрованого навчання розробляли відомі зарубіжні дослідники Б. Блум, Д. Койл, І. Маккензі, Д. Марш,

Р. Тайлер, Ф. Худ. Проблеми інтегрованого навчання предмету та ІМ, зокрема у вищій школі, досліджували вітчизняні вчені О.Б. Тарнопольський, Л.М. Черноватий, Н.О. Морська. Особливості застосування моделі інтегрованого навчання у навчальному процесі вищої школи розглядала М.О. Сова. Проте недостатня кількість публікацій, присвячених проблемам інтегрованого навчання предметів та професійно-орієнтованої іноземної мови у вищій школі, зумовлює професійний інтерес до подальших досліджень у цьому напрямку.

Ідея інтегрованого навчання предмету та мови може трактуватись як відбір та об'єднання навчального матеріалу різних предметів з метою цілісного, системного, різнобічного вивчення спеціальності; як створення такого інтегрованого змісту професійного навчання, який об'єднує знання різних предметів у єдиний цілісний багатосторонній фокус [267, с. 11]. У найбільш спрощеному вигляді ми розглядаємо можливості створення загальної іншомовної підтримки як одночасного засвоєння предметів, так і практичного оволодіння іноземною мовою, що має стати надійною основою для подальшого розвитку іншомовної професійної компетенції майбутніх вітчизняних спеціалістів.

Саме тому, зміст навчальних програм усіх спеціальних предметів та іноземної мови має бути інтегрованим і створювати необхідні передумови для досягнення як практичної мети окремого предмету, так і освітньої мети як складової багатостороннього фокусу інтегрованого знання. Кожна навчальна програма складається із конкретних навчальних предметів, що у свою чергу включають конкретні розділи. Сучасні вищі школи активно розробляють свої власні форми робочих програм та силабуси, спираючись на основні положення Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти [268, с. 58]. Сьогодні, як ніколи, необхідна спільна робота викладачів спеціальних предметів (укладачів навчальних програм) та викладачів іноземних мов для узгодження тематики навчального матеріалу з метою створення багатостороннього фокусу знання. Такий багатосторонній фокус включає тематичний зміст різних предметів, обговорений і узгоджений усіма викладачами в найбільш логічній тематичній

послідовності, яка буде враховувати зміст предметів спеціальності та аспекти мови у найбільш логічному вигляді. Розвиток навчальних програм вимагає постійної співпраці та поточного моніторингу ефективності результатів навчання (learning outcomes) протягом усього навчального року до складання щорічних заліків та іспитів, коли стає зрозумілим те, що знають і вміють студенти. Після цього має відбуватися нова корекція процесу інтегрованого навчання, узгодження змісту навчальних та предметних програм. В європейських закладах освіти створюють спеціальні ради з навчальних програм, які відповідає за її аналіз та розвиток. До складу такої ради навчальної програми можуть входити керівник програми, викладачі, студенти [267, с. 46].

Удосконалення навчального процесу вищої школи на якісно новому рівні може відбутись за умови подальшого розвитку міжпредметних зв'язків спеціальності до вищого рівня міжпредметної інтеграції. Серед основних принципів такого інтегрованого навчання можна виділити наступні: цілісності, системності, структурності, багаторівневості, відповідності дидактичної системи соціальним і культурним сферам суспільного життя. Реалізація зазначених принципів дозволяє оптимізувати сфокусований навчальний процес, а функціонування інтегрованої дидактичної системи може проходити на рівні навчальної теми; на рівні навчального модуля; на рівні навчальних предметів; на рівні системної цілісності навчальних циклів [265, с. 9].

Реалізація головного принципу (*content-based approach*) у вищій школі передбачає пріоритет предметної складової над мовною. Дотримання цього принципу в навчанні іноземних мов сприяє ефективному відбору лексичного і граматичного іншомовного мінімуму, який може бути достатнім для комунікації у відповідних ситуаціях професійного спілкування, створюючи сприятливі можливості для досягнення практичної мети за відносно стислий термін. На заняттях з іноземної мови викладач має використовувати мову у цільовому контексті (лексика спеціального предмету, зміст професійно-орієнтованих текстів), допомогти студентам оволодіти знаннями конкретної спеціальності (предмету) засобами іноземної мови. Маючи ряд переваг, інтегроване навчання

мови дозволяє поєднувати тематичний і нетематичний (не об'єднаний однією тематикою) алгоритм проведення занять. Обрана тема має бути тематично спрямованою, інформативною, цікавою для студентів, а також давати достатню кількість лексики та іншомовних форм для логічного мислення та говоріння [261, с. 23]. Інтегрований підхід, який природно передбачає і гуманістичний підхід до навчання, дозволяє створити позитивну емоційну атмосферу. Таку сприятливу атмосферу утворює, об'єднаний професійною та соціокультурною інформацією, стимулюючий характер заняття, який відповідає темі, що вивчається. Інтегрований підхід розглядають як такий, що дозволяє застосовувати на заняттях різні види мовленнєвої діяльності, спрямованих на розвиток і удосконалення іншомовних навичок та мовленнєвих вмінь в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Така форма інтегрованого навчання іноземної мови передбачає здійснення поступового переходу від мовленнєвої розминки, до наступного виконання вправ та завдань організації групової професійної дискусії [263, с. 19]. Важливим фактором є також наявність відповідного аутентичного навчального матеріалу, а тексти та завдання мають бути пов'язані з конкретними цілями та реальними комунікативними ситуаціями [267, с. 11].

Сьогодні у багатьох випадках тематичне планування занять предметів та іноземної мови відбувається без обговорення та наступного узгодження викладачами спеціальних предметів і викладачами іноземної мови. У більшості вищих шкіл не існує жодних загальних вимог чи рекомендацій щодо організації інтегрованого навчання студентів професії та іноземної мови. Треба визнати, що окремі немовні вищі навчальні заклади надають своїм викладачам, які володіють методикою навчання іноземних мов, дозвіл викладати окремі спеціальні предмети іноземною мовою.

Складність впровадження елементів інтегрованого навчання у вищій школі пояснюється необхідністю:

- обговорення та узгодження усіма викладачами тематичного змісту різних предметів спеціальності та іноземної мови професійного спрямування;

- розширення іншомовного змісту предметів спеціальності (підкріплення змісту іншомовним матеріалом у вигляді реклами, інструкцій, таблиць, графіків);
- спрощення елементів іншомовної підтримки та наведення відповідності із змістом спеціальних предметів;
- організації тісної співпраці керівників, викладачів предметів та викладачів іноземної мови професійного спрямування.

Планування предметів спеціальності та занять з іноземної мови вимагає створення та збереження тісного контакту та взаєморозуміння між викладачами мови та викладачами предметів спеціальності. У таких випадках, як правило, між собою комбінують близькі за змістом предмети, наприклад, фізику і математику, біологію і географію, англійську і німецьку мови. Щодо кількості предметів, які відбираються для створення навчальних програм, як правило намагаються об'єднати близькі природничі й гуманітарні науки (математику, мову, історію); різні природничі науки; теоретичні (фундаментальні) і прикладні науки; природничі науки і гуманітарні; природничі й суспільні науки; іноземні мови і культурне середовище [268, с. 53].

Проте викладачі предметів не завжди активно співпрацюють з викладачами іноземної мови і досить рідко підкріплюють зміст своїх занять з предмету іншомовним матеріалом у вигляді реклами, інструкцій, таблиць, графіків тощо. Це означає те, що студенти мають обмежені можливості для використання набутих іншомовних навичок та вмінь на заняттях з конкретних предметів. Саме тому, викладачі предметів повинні розширювати й урізноманітнювати зміст своїх занять елементами іншомовної підтримки, так само як викладачі іноземної мови мають інтегровано допомагати засвоювати інформацію інших предметів через спрощену іноземну мову, використовуючи інноваційні методи та прийоми інтерактивного навчання у вищих навчальних закладах [260, с. 111; 264, с. 141].

На нашу думку, впровадження мовних елементів для інтегрованого навчання предметів і мови може стати найбільш ефективним за умови використання розробленої нами моделі інтегрованого навчання предметів та іноземної мови професійного спрямування у вищій школі (Текст табл. 1).

Таблиця 1

Модель інтегрованого навчання предметів спеціальності та іноземної мови професійного спрямування у вищій школі

Продуктивна співпраця усіх учасників інтегрованого навчання: деканат, кафедри, викладачі спеціальності та іноземної мови, студенти	
Головна мета - застосування елементів загальної іншомовної підтримки для розвитку міждисциплінарних зв'язків та інтеграції предметів	
Принципи організації інтегрованого навчання: - створити багатократний освітній фокус; - забезпечити сприятливе навчальне середовище; - організувати активне навчання всіх учасників; - сприяти співпраці учасників інтегрованого навчання в багатьох напрямках.	Завдання: - визначити теоретико-методичні засади методики інтегрованого навчання предметів та ІМ та особливості її впровадження у вищій школі; - обґрунтувати впровадження елементів мовної підтримки для інтегрованого навчання спеціальних предметів та ІМ; - узгодити можливості практичного застосування елементів загальної мовної підтримки в інтегрованому навчанні предметів і мови.
Педагогічні умови: - орієнтація на пріоритет предметної складової над мовною.; - створення міцного іншомовного навчального середовища; - реалізація особистісно-орієнтованого підходу та гуманістично орієнтованих педагогічних технологій в навчальному процесі; - активність студентів у груповій і парній роботі; - реалізація елементів іншомовної підтримки для навчання предметів.	

Продовження таблиці 1

Система елементів мовної підтримки предметів		
Етап	Організаційні форми	Узгоджена тематика навчальних програм, занять спеціальних предметів, позааудиторної діяльності
1	Теоретичні відомості	1. Предмет, тема, ціль, міжпредметний зв'язок (іншомовна підтримка). 2. Предмет, тема, ціль, міжпредметний зв'язок (іншомовна підтримка). 3. Предмет, тема, ціль, міжпредметний зв'язок (іншомовна підтримка).
2	Групові дискусії	1. Обговорення проблем, пов'язаних з темою заняття. 2. Підкріплення змісту предмету іншомовним матеріалом у вигляді реклами, інструкцій, таблиць, графіків. 3. Використання аутентичних джерел інформації.
3	Практичні дії	1. Перегляд, обговорення науково-популярних фільмів іноземною мовою. 2. Зустрічі із досвідченими фахівцями міжнародних компаній (конференції, круглі столи). 3. Зустрічі із носіями іноземної мови (ділові люди, вчителі, волонтери). 4. Організація позакласної діяльності з іноземної мови (презентації, концерти, інтелектуальні ігри тощо). 5. Участь в міжнародних проектах з різних предметів.

Отже, для удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців в сучасній вищій школі необхідно здійснити трансформацію від навчання окремих предметів до реальної міжпредметної інтеграції. Розробка та координація навчальних та робочих програм, узгодження їхнього змісту керівниками кафедр, викладачами спеціальних предметів та викладачами іноземної мови професійного спрямування, наступна корекція всього процесу інтегрованого навчання з урахуванням поточних результатів можуть суттєво підвищити рівень професійної компетенції випускників вищої школи. Не менш важливим має стати врахування змістовних компонентів моделі інтегрованого навчання, що допоможуть інтеграції навчання спеціальних предметів та іноземної мови в межах окремого педагогічного колективу.

Таким чином, впровадження методики інтегрованого навчання предмету та іноземної мови вимагає організації активної співпраці викладачів предметів та викладачів іноземної мови. Набуття нового педагогічного досвіду та удосконалення професійної підготовки в вищих навчальних закладах передбачає також новий підхід до організації позааудиторної діяльності студентів, а також виконання інших трансформаційних завдань професійного характеру, наприклад, організацію колективу студентів, створення міцного професійного іншомовного навчального середовища в межах факультету, організацію професійних зустрічей із досвідченими носіями іноземної мови (інженерами, менеджерами), що буде додатково сприяти розвитку мотивації майбутніх спеціалістів. Очевидною є складність усього інтегрованого процесу у межах конкретного колективу вищого навчального закладу, до якого залучаються ректорат, деканати, викладачі, студенти. Саме тому розглянута модель організації інтегрованого навчання предметів та іноземної мови професійного спрямування (або її окремі складові) може бути використана в контексті практичного розвитку ідеї інтегрованого навчання предметів та ІМ з метою реального реформування сучасної вищої школи.